

működési körét mind szűkebb térre szorították, de a szabadságharc utáni elnyomatás kora újból kedvez a német színársulatok térfoglalásának, melyek ez idő alatt újból nagyon elszaporodtak és a múlt század végéig súlyos vetélytársai voltak a magyar színészeknek. Temesvár, Sopron, Pozsony, az erdélyi szász, a felvidéki és nyugatmagyarországi városok a legáltalandóbb állomáshelyei és legnehezebben megvívható várai a német színészetnek. Egykorú feljegyzés szerint 1880-ban a pesti német színházon kívül következő német színigazgatók működtek az ország területén: Weisz Gusztáv, Schulez Gyula, Weisz Amália, Schreiber Izsák, Müller Róbert, R. Schmidt Matild, Timmerling Pál, Bauer Lipót, Wielandt Károly, Dohn Frigyes, Stögerer Leopoldina, Rémai Károly, Friedmann Zsigmond, Fuchs Alajos, Weber Antal, Fürst János, Schmidt Gusztáv, Zanesti György, Sass Károly, Hoffmann Nándor, Bauer Ede, Bodger Mór, P. Schultz Gusztáv, Wacha János, Blau József, Duha Lajos és Neufeld Ignác. Bizony elég tekintélyes szám! Súlyos és küzdelmes helyzetet jelentettek ezek a magyar színészetnek, bár a nemes vetélkedés nem befolyásolta kedvezőtlenül a magyar színészet nivóját. A század végén a magyar színészek szervezkedése, az Országos Színészegyesület térfoglalása és erőteljesebb akciói vetettek gátat működésüknek. Az Orsz. Színészegyesület 1897-ben erőiesen tiltakozott a kormánytól a német színészet túltengése ellen. Az eredmény nem is maradt el. Pozsony város az 1900-as években kényszerítette Relle Iván igazgatót; a terv megbukott. Így aztán oda is csak Ausztriából átrándult német társulatok jártak — mind ritkábban — vendégeskedni. A magyar színészet diadal-maskodott, a német színtársulatok lassan végkép kiszorultak. Egyik-másik nyugatmagyarországi városba még most is eljár rövid időre egy-egy német társulat, de a megerősödött nemzeti érzés és nyelv, a »civitas fidelissima« kőbe vésett hűsége oly védőbástyái a magyarságnak, melyen megtörne minden olyan törekvés, mely a magyar színészet, magyar kultúra veszélyeztetését vagy kisebbitését tűzné ki céljául.

(Dr. Farkas Ferenc.)

Német színészet hatása országunkban. A Goethe által vezetett weimari színészet tetszetős, udvarképes tónusa Bécs császári etikettjének tárt karokkal fogadott kedvence lett; cerimóniás levegője nagysokára Pestre is beszökött s érezette hatását itt, hol a művészet még gyermekcipőben járt. A Burgtheater dagályos, szinte szónoki előadómódora alól a mieink sem tudtak felszabadulni. Nagytehetségű, de mégis csak tradicionális álpáthosban elzárkózott szavalók voltak vasgyűrűt Halmi, Szigeti, Ujházi, Vizváry, Náday fenséges művészete köré.

Nemzetünk a zsenik hazája. Már a kilencvenes évek közepén érezhettük, hogy színészetünk felismerte eleddig szunnyadó »egyéni« erejét. Ebben az időben minden ország művészete válaszütra lépett, de éppen a színészet terén sehol sem váltott ki ez az átalakulás annyi speciálisan egyéni erőt, mint Magyarországon; honunk ezeréves fennállásának ünnepi esztendője a Vigszínház megnyitásával frissességet hozott. Megismerkedtünk az »együttes« fogalmával, mert nemzeti színházi nagy művészeink abban az időben mégis csak személyes sikerekre építettek. A Vigszínház előadásainak pergó tempója, plafonos színpad, zárt szoba, praktikábilis díszlet — feltétlen haladást hozott. Ez azonban még nem volt minden.

A tulajdonképpeni nagy átalakulás az 1906-ban alakult Thália Társaság javára írandó. Elmélyedés, közvetlen és igaz beszéd, lélekszínészet, átélés, külsőségek tompítása a belsőségek előnyére, ezek voltak az eszközök, melyek nélkül az új drámai irodalom sem születhetett volna. Ennek az iránynak, mely lassanként valódi magyar művészetet teremtett: Pethes Imre volt halhatatlan nagyságú, kitörölhetetlen emlékü előharcosa a Nemzeti Színházban; ő szabadította fel az álpáthos bilincseiben tartott művészeket. Sok régi, modorossága miatt megakadt színész igaz hangokra talált. Fiatal gárda is jelentkezett: magyar színjátszói stílusra ébredtünk, mely nem szorított háttérbe semmiféle egyéniséget, mégis az összjáték keretén belül csillogott. Az osztrák színészet hatása megszűnt. Szükséges rossz volt; azért surrant közénk, hogy felébredjünk, lerázzuk s megtaláljuk önmagunkat.

(Doktor János.)